

себе зобов'язання перед покупцями, яке неможливо фактично виконати. Показник накопиченого ЧО менший 100% сигналізує про незавантаження виробничої потужності підприємства.

Висновки. У розвиток моделі обліку неповних витрат (директ-костинг), яку несправедливо, на наш погляд, залишають поза увагою, нами запропонована модель «більш жорсткого» директ-костингу – формування собівартості за абсолютно прямими змінними витратами. Ця модель дозволяє спростити процедури обліку та розподілу витрат, не порушуючи фундаментальних принципів бухгалтерського обліку: надання достовірної інформації про фінансовий стан та фінансові результати діяльності підприємства.

Література

1. Исикава К. Японские методы управления качеством / [научн. ред. и авт. предисл. А.В. Гличев ; сокр. пер. с англ.]. – М. : Экономика, 1988. – 215 с.
2. Ивлев В.А. Что такое функционально-стоимостной анализ процессов и систем / В.А. Ивлев, Т.В. Попова // ТОМ-XXI. Проблемы, опыт, перспективы / под ред. В.А. Качалова и В.Л. Рождественского. – М. : ИздАТ, 2000. – Вып. 4. – С. 169–188.
3. Корбетт Т. Управленческий учет по ТОС / Томас Корбетт ; [пер. с англ.]. – М. : ТОС Центр, 2006. – 240 с.

Надійшла 16.04.2011

УДК 651

Л. В. ЮРЧИШЕНА

Вінницький фінансово-економічний університет

МОДЕЛЮВАННЯ ПРИБУТКУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

В статті розглянуто необхідність моделювання для підвищення ефективності управління прибутком на підприємстві, а також проаналізовано вплив деяких факторів на зміну величини прибутку.

In the article the necessity of modeling to improve the efficiency of revenue in the enterprise, and to analyze the influence some factors on the change of the amount of income.

Ключові слова: модель управління прибутком, прибуток, прибутковість підприємства.

Вступ. Для здійснення ефективного управління прибутком на підприємстві необхідно обрати певну модель, тобто стратегію, якою має керуватися менеджмент при обранні напрямку здійснення тих чи інших заходів при зміні обставин. Модель управління прибутком нерозривно пов'язана зі всіма складовими фінансового менеджменту на підприємстві і є методологічною основою прийняття управлінських рішень. При виборі моделі управління прибутком менеджер повинен враховувати ряд факторів, які пов'язані з особливостями господарювання підприємства, його фінансовими можливостями та загальною стратегією розвитку. Тому, процес моделювання є досить актуальним в даний час, адже вдало вибрана модель є запорукою життєздатності підприємства в майбутньому періоді.

Проблемі управління прибутком на підприємстві присвячено досить багато праць вітчизняних та зарубіжних вчених, зокрема: Бланка І. А., Волкова Д., Корінєва В., Кривицької О. Р., Худи В.В., Цал-Цалко Ю. С.

Метою статті є подальше вивчення моделювання управління прибутку та факторів, які можуть впливати на його зміну.

Виклад основного матеріалу. Модель управління прибутком підприємства представляє собою сукупність взаємопов'язаних функціонально організаційних блоків, що пов'язані із вирішенням конкретних завдань, а також сукупність фінансово-математичних методів, які формують методологічну основу узгодження окремих блоків моделі. У свою чергу, метод управління прибутком підприємства можна визначити наступним чином: метод управління прибутком суб'єкта господарювання – сукупність конкретних методик, технологій, способів та прийомів обґрунтування управлінських фінансових рішень формування затрат та доходів підприємства, а також форм їх виконання з метою забезпечення прийнятного рівня рентабельності фінансово-господарської діяльності такого суб'єкта господарювання.

Порівнюючи особливості моделі управління прибутком суб'єкта господарювання з іншими функціонально-організаційними блоками фінансового менеджменту (наприклад, моделі управління грошовими потоками, управління структурою капіталу та іншими) можна визначити ряд особливостей, у тому числі:

- 1) об'єктом управління в моделі являється не факторний, а результуючий показник – прибуток як результат взаємодії затрат суб'єкта господарювання та його доходів;
- 2) модель управління прибутком цілісно інтегрує функціонально- організаційні блоки інших моделей (наприклад, бюджетування, управління дебіторською заборгованістю та інші);
- 3) модель управління прибутком взаємо узгоджується з потребами управління фінансуванням

суб'єкта господарювання за рахунок власного капіталу;

4) управління прибутком підприємства базується, переважно, на методах фінансового контролінгу (наприклад: О/Р-аналіз, АВС-аналіз та інші) тощо.

Для вирішення проблеми підвищення ефективності управління формуванням прибутку підприємств важливе значення має моделювання і створення автоматизованих процедур для проведення розрахунків прибутку. Саме такий підхід забезпечуватиме ефективність реалізації прикладної сторони дослідження.

Процес управління прибутком ТОВ "Вінницький комбінат хлібопродуктів №2" має відбуватися в певній послідовності і забезпечувати реалізацію головної мети і основних задач цього управління. З цією метою за результатами дослідження ми пропонуємо використовувати розроблену структурно-логічну модель [1, 2] здійснення процесу управління прибутком підприємства (рис.1).

Оцінка результативності управління прибутком підприємства має охоплювати всі основні аспекти цього управління. Для оцінки результативності управління формуванням прибутку пропонується використовувати показники як рентабельності, так і якості прибутку.

Для аналізу рівня змінних витрат (ЗВ), чистого доходу (ЧД), валового прибутку (ВП) і операційного прибутку (ПО) можливо використати показники їх співвідношень щодо цінового (РЧО), натурального (РВО) і комбінованого (РПП) факторів, а також моделі функціональних зв'язків впливу цін (Цз, Цзб) і натуральних обсягів реалізації (Нз, Зб.) на фінансові результати господарської діяльності.

Рис. 1. Структурно-логічна модель процесу управління прибутком ТОВ "Вінницький комбінат хлібопродуктів №2"

Якщо розглядати моделі розрахунків показників операційної діяльності взаємозв'язки ефекту їх зміни реалізуються за допомогою наступних показників (табл. 1) [3, с. 449-475].

Таблиця 1

Показники взаємозв'язку ефекту їх зміни

Механізм розрахунку	Значення показника
$РЧО = ЧД : ПО$	Показує, яка сума чистого доходу підприємства створює 1 гривню операційного прибутку
$РВО = (ЧД - ЗВ) : ПО + ВП:ПО$	Показує, яка сума валового прибутку підприємства створює 1 гривню операційного прибутку
$РЗП = \Delta ПО : ПО + [(РЧО * Цз) * (1+Нз)] (РВО * Нз)$	Показує темп приросту (спаду) операційного прибутку від зміни цін і обсягів реалізації при заданому рівні РЧО і РВО

Операційний, ціновий, натуральний і комбінований фактори впливу на формування прибутку показують у скільки разів темпи зміни прибутку перевищують темпи зміни чистого доходу, відповідно до зміни цін, натуральних обсягів реалізації і обох факторів разом при відповідних витратах.

Механізм застосування окремих показників формування операційного прибутку для моделювання чистого доходу і операційного фінансового результату розглянемо за допомогою показників, наведених в табл. 2.

Таблиця 2

Показники результатів господарювання ТОВ "Вінницький комбінат хлібопродуктів №2"

Показники за рядками звіту про фінансові результати	2007 р.	2008 р.	2009 р.
1. Чистий дохід (ряд. 035, 060)	41117,5	76832,0	465612,0
2. Витрати операційної діяльності (сума ряд. 040, 070, 080, 090)	40767,5	77176,0	461699,0
3. Змінні витрати (сума ряд. 040, 090)	36190,9	66711,0	426033,0
4. Постійні витрати (сума ряд. 070, 080)	4576,6	10465,0	35666,0
5. Валовий прибуток (ряд. 050)	4926,6	10121,0	39579,0
6. Фінансовий результат від операційної діяльності: прибуток (ряд. 100)	350,0	-344,0	3913,0
7. Рівень показників на 1 грн прибутку від операційної діяльності, грн.:			
чистого доходу (РЧО) (п.1:п.2)	1,009	0,996	1,008
валового прибутку (РВО) (п.5:п.6)	14,1	-29,4	10,1

Так, рівень чистого доходу дає можливість зміни чистого доходу за рахунок зміни тільки ціни щодо реалізованих об'єктів діяльності. Якщо операційні витрати не змінюються, то весь приріст чистого доходу за рахунок зміни цін перетворюється в операційний прибуток. На ТОВ "Вінницький комбінат хлібопродуктів №2" спостерігається відносно велика різниця між рівнями РЧО та РВО, що відображає відносно сильний вплив динаміки змінних витрат на динаміку операційного фінансового результату. Тому, при рості чистого доходу за рахунок натурального обсягу реалізації, збільшення прибутку значно менше, ніж при збільшенні цін.

Проведемо аналіз впливу зміни ціни на прибуток підприємства (рис. 2).

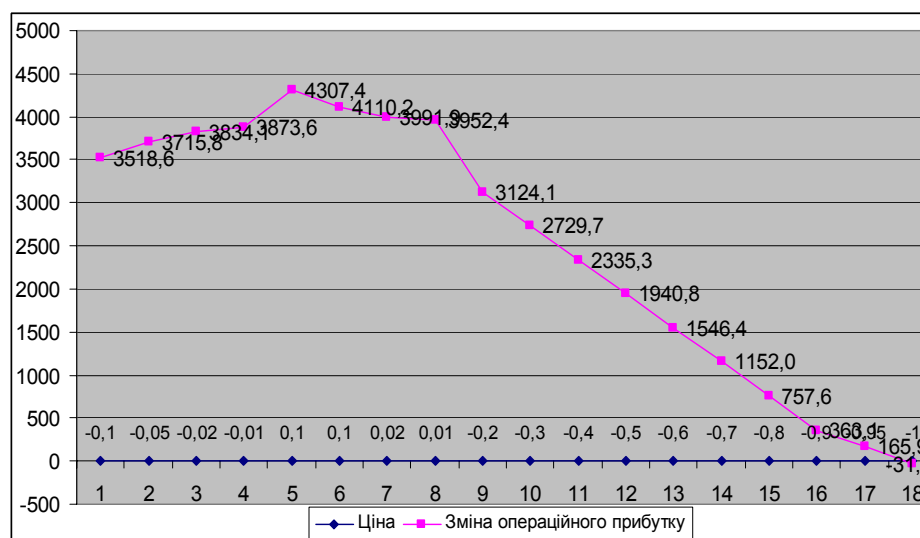

Рис. 2. Вплив зміни ціни на прибутковість ТОВ "Вінницький комбінат хлібопродуктів №2"

На рис.2 ми провели аналіз впливу зміни рівня цін на прибутковість ТОВ “Вінницький комбінат хлібопродуктів №2” і побачили, що підприємство отримає збитки лише в тому разі, якщо зменшить ціни на 100%, при цьому отримає збиток в розмірі 31,3 тис. грн. Під час дослідження за основу бралися дані 2009 року, зокрема чистий дохід та прибуток підприємства.

Величина валового прибутку, яка створює на підприємстві 1 грн операційного прибутку, характеризує функціональний зв'язок впливу на операційний прибуток зміни натуральних обсягів реалізації при одному і тому ж рівні загальної суми постійних витрат, цін та в розрахунку на одиницю змінних витрат.

Здійснимо прогнозування операційного фінансового результату за умови, що чистий дохід ТОВ “Вінницький комбінат хлібопродуктів №2” буде зменшуватися від 110 до -50% (рис. 3).

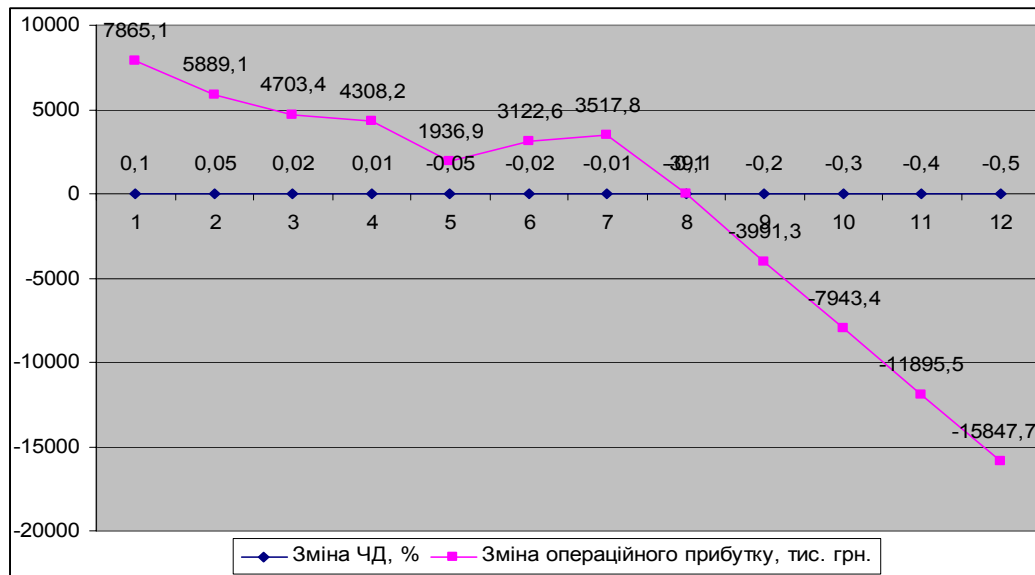

Рис. 3. Вплив зміни чистого доходу на операційний прибуток ТОВ “Вінницький комбінат хлібопродуктів №2”

Розроблений графік впливу чистого доходу на операційний прибуток ТОВ “Вінницький комбінат хлібопродуктів №2” показує, що при зменшенні чистого доходу на 10% підприємство отримає збитки в розмірі 39,1 тис. грн, 50% – в розмірі 15847,7 тис. грн. Тому, підприємство не повинно зменшувати темпи виробництва і реалізації продукції, а намагатися їх нарощувати шукаючи нові потенційні ринки збуту.

Отже, застосувавши показники РЧО і РВО при моделюванні чистого доходу і операційного фінансового результату на ТОВ “Вінницький комбінат хлібопродуктів №2” ми змогли виявити максимальне можливе зниження чистого доходу для збереження беззбитковості підприємства, так як досліджуване підприємство в поточному році є прибутковим.

В реальних умовах господарювання відбувається одночасна зміна ціни і натурального обсягу реалізації, тому для оцінки даної ситуації використовують показник одночасного коригування зміни цін і натурального обсягу реалізації (РЗП) в межах наявних можливостей, якими наводили в таблиці 2.

Проведемо моделювання темпів і напрямку зміни операційного фінансового результату для ТОВ “Вінницький комбінат хлібопродуктів №2”, за умови, що ціна зменшиться на 1,5%, а натуральний обсяг реалізації зросте на 7%, значення РЗП становитиме:

$$РЗП = \Delta ПО : ПО * 100 = (1,008 * (-0,015) * (1 + 0,07)) + (10,1 * 0,07) * 100 = -69,08\%.$$

Отже, при заданій умові операційний фінансовий результат знизиться на 69,08% у порівнянні з 2009 роком. При даному методі розрахунків на темп зміни фінансових результатів від реалізації не впливають абсолютні показники, а лише відносні величини.

На зміну величини прибутку можуть впливати ряд факторів як внутрішнього, так і зовнішнього середовища. Тому під час аналізу прибутковості ТОВ “Вінницький хлібокомбінат №2” доцільно провести факторний аналіз взявши за базовий рік 2007, а за звітний – 2009 рік.

Розрахуємо загальну зміну валового прибутку від реалізації продукції ($\Delta П$) за формулою 1:

$$\Delta П = П_1 - П_0, \quad (1)$$

де $П_1$ – прибуток звітного періоду; $П_0$ – прибуток базового періоду.

$$\Delta П = 4984,0 - 230,0 = 4754,0 \text{ тис. грн.}$$

На ТОВ “Вінницький хлібокомбінат №2” показники обсягу реалізації продукції звітнього року не перераховувались за собівартістю в цінах базисного року, тому проведення факторного аналізу валового прибутку для даного підприємства буде здійснюватися за формулами 2-6.

Факторний аналіз валового прибутку здійснюється у такій методичній послідовності :

1. Вплив зміни виручки від реалізації продукції на суму прибутку, визначається за формулами:

$$\Delta P_1 = P_0 \times (K_2 - 1), \quad (2)$$

$$K_1 = \frac{O_1^P}{O_0^P}, \quad (3)$$

$$K_2 = \frac{S_1}{S_0}, \quad (4)$$

де $P_{0,1}$ – валовий прибуток базисного та звітнього періоду;

K_1 – коефіцієнти зміни виручки від реалізації продукції;

K_2 – коефіцієнти зміни собівартості продукції;

$O_{1,0}^P$ – фактична виручка від реалізації продукції за базисний та звітний роки;

$S_{1,0}$ – собівартість звітнього та базисного періоду.

2. Вплив зміни структури та асортименту продукції на прибуток підприємства можна розрахувати за наступною формулою:

$$\Delta P_2 = P_0 \times (K_1 - K_2), \quad (5)$$

3. Вплив зміни собівартості реалізованої продукції та фактичного обсягу реалізованого прибутку на величину прибутку можна розрахувати за наступною формулою:

$$\Delta P_3 = O_{P1} \times \left(\frac{S_1}{O_{P1}} - \frac{S_0}{O_{P0}} \right), \quad (6)$$

Потрібно зазначити, що факторний аналіз прибутку надзвичайно важливий для визначення резервів зростання прибутку підприємства. Тому, визначимо вплив зміни виручки від реалізації продукції на суму прибутку, розраховавши коефіцієнт зміни виручки від реалізації продукції та собівартості продукції для ТОВ “Вінницький хлібокомбінат №2”.

$$K_1 = 392516,0 : 47031,0 = 8,3459;$$

$$K_2 = 335999,0 : 35708,0 = 9,4096;$$

$$\Delta P_1 = 5410,0 \cdot (9,4096 - 1) = 45495,9 \text{ тис. грн.}$$

Визначимо вплив зміни структури та асортименту продукції на прибуток підприємства:

$$\Delta P_2 = 5410,0 \cdot (8,3459 - 9,4096) = -5754,62 \text{ тис. грн.}$$

Розрахуємо вплив зміни собівартості реалізованої продукції та фактичного обсягу реалізованого прибутку на величину прибутку ТОВ “Вінницький хлібокомбінат №2” за 2007–2009 рр.

$$\Delta P_3 = 392516,0 \times \left(\frac{335999,0}{392516,0} - \frac{35708,0}{47031,0} \right) = 392516,0 \times (0,856 - 0,759) = 38074,05 \text{ тис. грн.}$$

Таким чином, загальний вплив факторів на величину валового прибутку становитиме:

$$45495,9 - 5754,62 + 38074,05 = 77815,33 \text{ тис. грн.}$$

Потрібно зазначити, що факторний аналіз прибутку надзвичайно важливий для визначення резервів зростання прибутку підприємства. Проте, за відсутності достатньої інформації ми здійснили лише вплив окремих факторів на прибуток ТОВ “Вінницький хлібокомбінат №2”, а за наявності більш детальної інформації можна здійснити точний вплив факторів на формування прибутку підприємства.

Висновок. Процес управління прибутком повинен відбуватися в певній послідовності і забезпечувати реалізацію стратегічної мети підприємства. З цією метою за результатами дослідження ми пропонуємо використовувати розроблену структурно-логічну модель здійснення процесу управління

прибутком підприємства. А також, для підвищення ефективності управління прибутком вивчати вплив зовнішніх і внутрішніх факторів, що дасть можливість виявити негативний вплив факторів.

Література

1. Волков Д. Насколько оптимизация маркетинговых затрат может увеличить прибыль компании? / Д. Волков // Практический маркетинг. – 2004. – № 5. – С.12–15.
2. Управління прибутком торговельних підприємств [Електронний ресурс] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.04 / В.В. Худа ; Київ. нац. торг.-екон. ун-т. – К., 2007. – 22 с. – Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/ard/2007/07hvvptp.zip>
3. Цал-Цалко Ю. С. Фінансовий аналіз : [підручник] / Цал-Цалко Ю. С. – К. : Центр учбової літератури, 2008. – 566 с.

Надійшла 16.04.2011

УДК 65.012.32

Р. В. ЯНКОВОЙ

Київський національний університет технологій та дизайну

ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНІ ЗАСАДИ АКТИВІЗАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ НА ПРОМИСЛОВИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Розглянуті та узагальнені організаційно-економічні засади реалізації механізму активізації підприємницької діяльності на підприємствах.

In the article consist the analysis problems of formulation system porpoises of strategically. In order to develop methodological procedures, main information problems have been created and evaluated by author.

Ключові слова: підприємництво, організаційно-економічний механізм, важелі впливу, організаційно-економічні елементи

Вступ

Підприємництво як вид специфічної діяльності може функціонувати і розвиватися лише на основі певних принципів і організаційно-економічного механізму. Проведені дослідження практики підприємницької діяльності та теорії менеджменту дали можливість сформулювати принципи підприємництва, а саме циклічність, загострення суперечностей, саморозвиток.

Розвиток і занепад підприємницької діяльності підпорядковані дії певних умов, що виникають в економічній діяльності держави. Такі умови характеризуються наявністю чітких підприємницьких циклів, основою яких є зв'язок між суспільним попитом та підприємницькою діяльністю (ПД). Тому ПД притаманна певна циклічність [1, 2].

Доведеним є факт, що життєдіяльність підприємництва забезпечується відповідним організаційно-економічним механізмом. В умовах мінливого зовнішнього середовища, якому все частіше притаманні кризові явища, підприємства потребують специфічного організаційно-економічного механізму, який виконував би роль певного адаптера до мінливих умов. Тому проведені дослідження дають змогу рекомендувати створювати для підприємств саме організаційно-економічний механізм активізації підприємницької діяльності (ОЕМАПД) [2–5].

Основний розділ

Аналіз впливу системоутворюючих факторів на підприємницьку діяльність дав можливість виділити елементну організаційну базу організаційно-економічного механізму активізації діяльності та віднести до неї «потреби людини» (П), «інноваційність» (І), «початковий капітал» (ПК), «підвищений ризик» (ПР).

Важелями механізму є наявність і стан п'яти «факторів підприємництва». Тоді ОЕМАПД можна представити такою моделлю: ОЕМАПД (П, І, ПК, ПР) = {ПФ1, ПФ2, ПФ3, ПФ4, ПФ5}, де дотримання стану відповідного фактора підприємництва визначається так:

$$ОЕМАПД(ФП) = \begin{cases} 1, & \text{якщо } ФП \geq 0 \\ 0, & \text{якщо } ФП < 0 \end{cases}$$

Таким чином, організаційно-економічний механізм активізації підприємницької діяльності доцільно розглядати як складову організаційно-економічної виробничої системи, що являє собою синтез системоутворювальних елементів підприємницької діяльності (потреби, інноваційність, капітал, ризик) і методичного врахування п'яти важелів впливу: наявність підприємницьких ідей, виникнення потреби в проведенні змін, забезпечення фінансової рівноваги підприємства, наявність споживача підприємницького продукту або послуги, наявність сприятливих умов бізнес-середовища.